

Predikan 16 sept 2012 i Abrahamsbergskyrkan

Matt 6: 25-34, en del av Bergspredikan

Därför säger jag er: bekymra er inte för mat och dryck att leva av eller för kläder att sätta på kroppen. Är inte livet mer än födan och kroppen mer än kläderna? Se på himlens fåglar, de sår inte, skördar inte och samlar inte i lador, men er himmelske fader föder dem. Är inte ni värda mycket mer än de? Vem av er kan med sina bekymmer lägga en enda aln till sin livslängd? Och varför bekymrar ni er för kläder? Se på ängens liljor, hur de växer. De arbetar inte och spinner inte. Men jag säger er: inte ens Salomo i all sin prakt var klädd som en av dem. Om nu Gud ger sådana kläder åt gräset på ängen, som i dag finns till och i morgon stoppas i ugnen, skall han då inte ha kläder åt er, ni trossvaga? Gör er därför inga bekymmer, fråga inte: Vad skall vi äta? Vad skall vi dricka? Vad skall vi ta på oss? Allt sådant jagar hedningarna efter. Men er himmelske fader vet att ni behöver allt detta. Sök först hans rike och hans rättfärdighet, så skall ni få allt det andra också. Gör er därför inga bekymmer för morgondagen. Den får själv bära sina bekymmer. Var dag har nog av sin egen plåga.

Jaha, mina vänner. Här sitter vi nu. Med kreditkortet i fickan och pensionsbeviset i skrivbordslådan därhemma. En ganska tjock pärm för hemförsäkring, reseförsäkring, olycksfallsförsäkring, sjukförsäkring, arbetslöshetsförsäkring, cykelförsäkring och bilförsäkring. I min bilförsäkring ingår numera också en krisförsäkring: om man råkar ut för något riktigt omskakande i trafiken kan man få ersättning för krissamtal. Vi planerar nästan alla på lång sikt för hur vi ska bo: vi som är lite äldre väger noga mellan villa, lägenhet och äldreboende. Ni yngre får ofta hoppa mellan olika lösningar men målet är oftast något eget, ett boende som man kan lita på – både i dag och för morgondagen. Och på kylskåpsdörren där hemma sitter anteckningar om (kloka) veckoinköp, tips på intressanta menyer, kloka matråd enligt kostcirkeln.

Och så säger Jesus att vi inte ska göra oss några bekymmer. Vad menar han? Ska vi kasta ut allt detta och chansa på att han sörjer för oss, som han sörjer för himmelens fåglar? (Det går faktiskt inte alltid så bra för himmelens fåglar heller, och räknar han föresten in de förfärliga Canadagässen bland de underbara varelserna...)

Vi får anstränga oss en hel del, menar jag, för att förstå vad de Jesus-ord som vi just läste har att säga oss i dag. Jag vill redan från början slå fast vad jag tror: de här orden måste i en särskilt hög grad tolkas, läsas in, i ett samhälle och ett sammanhang, och det är ju verkligen ganska annorlunda än på Jesu tid. Vi måste anstränga oss lite mer eftersom det tidsenliga och det otidsenliga inte verkar gå ihop. Hela texten förefaller vara det man – med ett främmande – ord kan kalla *anakronistisk*. Det kan se ut som rätt råd vid fel tidpunkt, eller tvärt om.

Samtidigt – och det vill jag komma till i slutet – finns här ett personligt tilltal som, alldeles oavsett tidsålder och tillgången till försäkringar, planering och trygghetssystem drabbar oss direkt och rör själva grundvalen för våra liv.

Men låt oss börja med det anakronistiska: där tidsandan verkar stämma dåligt med budskapet.

Jesus hade aldrig hört talas om filmaren Woody Allen. Hade han gjort det kunde han gett sitt budskap medialt genomslag genom att citera Woody Allen när han säger så här: "All I want is a chance to prove that money does not make me happy". *Jag vill gärna ha så mycket pengar att jag kan vara säker på att jag inte blev lyckligare av det.* Det är ett modernt och begåvat sätt att göra ett problem av det som *tycks* vara budskapet från Jesus: strunta i pengar och ägodelar, det går bra ändå. En dialog mellan Jesus och Woody Allen kunde ha lärt oss mycket om hur vi vacklar mellan girighet och sorglöshet.

Jesus har inte heller haft chansen att kommentera arvet från Luther och Calvin. Vi känner alla igen den kristna tradition som betonar arbete, duglighet, sparsamhet, laglydighet – och planering. De flesta av oss lever i den traditionen, och känner den så väl att vi blir förvånade om någon påpekar för oss att en kristen livshållning möjligen kunde se ut på något annat sätt. En av 1900-talets stora samhällsforskare, Max Weber har skrivit ett ofta citerat och inflytelserikt verk som heter *Den protestantiska etiken och kapitalismens anda* (1905). Där hävdar han med stort eftertryck att just de här dygderna (att faktiskt bekymra sig för morgondagen!) har varit helt grundläggande för välståndet i norra Europa, Storbritannien och USA. Och det finns forskning som visar att människor och grupper som håller sig till sådana principer * klarar sig bättre socialt och ekonomiskt än de som inte gör det. Vad skulle Jesus ha sagt till Calvin, Luther eller Max Weber? Var de verkligen *helt* fel ute när de förkunnade arbetsamhet och ansvar?

Nej det verkar inte gå så bra att bara ta budskapet rakt av, och hävda att ett kristet förhållningssätt är att sätta sig över det materiella och leva som fåglarna eller gräset.

Det finns förvisso i historien grupper som velat göra detta till princip. Åtminstone från medeltiden och framåt kan man hitta sådant som tiggarmunkar och fattig-ordnar inom kyrkan. Men utan att vara helt respektlös mot sådana kan man inte komma ifrån att om några ska ha möjligheten att leva helt utan yrke eller ägodelar, så måste några andra i samhället mer eller mindre frivilligt svara för deras försörjning.

Jag har läst om ett kristet kollektiv, som under en tid var verksamt i New York och arbetade radikalt med utslagna och för sociala reformer. I efterhand har det sagts att där fanns två slags människor. Det ena var helgonen, det andra martyrerna. Vilka helgonen var är lätt att räkna ut. Martyrerna var de makar och kolleger som lagade mat, tvättade kläder, betalade elräkningen och allmänt passade upp på helgonen...

Att i verkligheten leva som om man inte behöver bekymra sig, kan betyda att man parasiterar på andra – som i stället får streta i sitt anletes svett.

Men nu vill jag återvända till texten. Trots vad jag sagt så finns en innebörd som är lika väl tillämplig i dag, som för de människor som hörde Jesus dela ut en rad goda råd och göra omtolkningar av "lagen" i sin Bergspredikan. Den innebörden är förstås att vi inte ska göra oss *andligt och mentalt* beroende av det materiella. Att vi inte ska belasta våra tankar och analyser med ändlösa grubblerier om vad vi ska äta och dricka och ha på oss – och för att lägga till samtidens parallella frågor: hur vi ska transportera oss eller

koppla upp oss på nätet. Och då kommer ju Woody Allens fråga tillbaka: visst är det väl lättare att stå fri från bekymren om man har gott om pengar?

Det är lika bra att säga rakt av att en bokstavlig tolkning av den här texten, att inte göra sig bekymmer, blir orimlig. Vi behöver tänka, arbeta och planera. Men frågan gäller förstås *hur*.

Här börjar vi urskilja det viktiga. Jesus manar sina lyssnare att stå fria från materiella bekymmer: från oro för mat, kläder och bostad. Viktigt, absolut. Livsviktigt! Men det finns en aspekt som Jesus inte direkt lyfter fram, men som jag tror måste göras tydlig. I det här avsnittet av Bergspredikan (men inte i angränsande delar) kan det låta som om *bekymren* (som vi inte borde ha) i huvudsak är grubbelfrågor, hjärnspöken och gnagande oro som vi *var och en, individuellt*, går och bär på. Något ligger det i detta. Men lika viktigt är att de *bekymmer*, som Jesus varnar för, direkt berör relationerna till andra människor – och lätt kan förvrida och förstöra dem. Jag känner till många äktenskap som har trasats sönder av konflikter kring den dagliga ekonomin. Att låna pengar av nära vänner kan ibland knyta vänskapsbanden starkare men kan också förstöra dem. En klasskamrat till mig brukade säga (*näst* på allvar) att det verkar sniket att arbeta så länge man har friska föräldrar. Men att unga människor förblir ekonomiskt beroende av sina föräldrar långt uppe i 20-åren är i allmänhet inte någon bra utgångspunkt för en vuxenrelation.

I förrgår hade Dramaten premiär på en ny uppsättning av Bertolt Brechts pjäs *Den goda människan i Sezuan*. (En av världens bästa pjäser, tycker jag.) Huvudpersonen, den unga kvinnan Shen Te vill verkligen vara god. Men när hon försöker göra verklighet av detta blir hon allt mer intrasslad i penninglån till höger och vänster, och i konflikter kring hyreskontrakt, husrum och soppkokning. Det som varit eller kunde blivit förtroendefulla relationer med släktingar och grannar mals sönder i en kvarn av materiella bekymmer, juridik, mental utpressning och fysiskt våld.

Min poäng är att de *bekymmer* som Jesus talar om inte bara tenderar att ockupera och snedvrider våra tankar utan väldigt ofta förstör relationerna till andra människor.

Vad ska vi göra åt det då?

Det är klart att olika samhällen erbjuder olika bra förutsättningar för att människor inte ska hamna i improduktiva bekymmer eller i destruktiva relationer till andra människor. I det samhälle där Jesus predikade fanns stora klyftor: mellan samhällets elit (de som bestämde över religion, pengar och lagtillämpning) och de fattiga, sjuka och utstötta. Bergspredikan innehåller inget program för social utjämning, men den har en kraft som genom århundradena har uppmuntrat människor att verka för social utjämning och rättvisa. Det går att påverka de yttre förhållandena så att bekymren *Vad skall vi äta? Vad skall vi dricka? Vad skall vi ta på oss?* förvandlas från verkliga hot mot vår sinnesfrid, vår tro och vår gudsrelation – till tämligen beskedliga omdömesfrågor.

Det vore frestande att diskutera vårt eget samhälle och i vilken utsträckning människor i dag verkligen känner eller *behöver känna* bekymmer för mat, kläder och bostad, men det skulle föra för långt. Jag vill ändå nämna en tankegång som redovisas i en bok som heter *Är svensken människa?* (2009). Författarna Henrik Berggren och Lars Trägårdh menar

att det svenska samhällets särskilda välfärdsmodell har inneburit att människor genom samhällets försorg fått möjlighet att lösa sina praktiska problem utan att hamna i särskilda beroenden av familj, grannar eller till exempel kyrkan. Den enskilde har av staten frigjorts från bekymmerskapande beroenden till andra människor; de kallar detta för *statsindividualism*. Och de menar att detta inte är negativt utan i huvudsak bra. Den svenska människan kan därför mycket fritt välja sina vänner, sin livskamrat, sina föreningar och sin kyrka. Hon knyts samman med dem inte av ekonomiska eller fysiska tvång, utan av fri vilja. Ungefär som vi här i Abrahamsbergskyrkan. Ingen av oss kommer till kyrkan för att vi måste för vår praktiska överlevnads skull, ++ utan vi kommer av fri vilja.

Vi kan ha olika värderingar av den generella välfärden, och om Berggren/Trägårdhs bok, men medge att tanken är en intressant illustration till det problem som Jesus ställer oss inför!

Man kan misstänka att det skulle vara något särskilt *religiöst* med att inte bry sig om det materiella. Så är det kanske: i alla religioner – från judendom till buddhism – kan vi hitta något slags strävan att komma bort från det materiellas tvång. Men Jesus ger andra besked. Som jag har sagt är det inte så att Han, inte heller i den text vi utgår från i dag, kallar oss bort från den fysiska vardagen. Han kallar oss bort från materiella *bekymmer*, vilket är en annan sak. Vi behöver inte gå hårt till rätta med vad vi länge uppfattat som relativt förnuftiga handlingsmönster i våra egna liv, och inte heller med de ordningar som skapats i samhället för att människor inte ska behöva ha alltför stora bekymmer. Det finns ett enormt utrymme för förbättringar, men på ett praktiskt och politiskt plan ser jag ändå inte någon hjärtskärande skarp motsättning mellan bergspredikan och vårt sätt att leva.

Men Jesus kom inte i världen för att dela ut goda råd i allmänhet: om mat och kläder, om försäkringar eller trygghetslagar. Det finns massor av böcker med mer eller mindre goda råd, och säkert kommer det ett par till på Bokmässan som börjar nu på torsdag. Hans ord är på riktigt. De gäller livet. Det handlar om vad vi sätter främst och vad som kan bära hela vägen, genom våra liv.

Sök först hans rike och hans rättfärdighet ://

Vad betyder det när vi stiger upp på morgonen, mer eller mindre utvilade, mer eller mindre förhoppningsfulla inför en ny dag – som kan innebära glädje eller plåga? Vad betyder då att söka hans rike och hans rättfärdighet. Tre saker, tror jag:

1. **Förtrösta på Gud.** Med det lite ålderdomliga språkbruk som evangelisten återger: *Gör er därför inga bekymmer*. Det är på riktigt. Han ser dig och dina behov. Du ska inte släppa taget och sluta ta ansvar. Som en fågel under himmelen kan du breda ut dina vingar, men när de inte längre bär kan du lita på att han bär dig i sin hand.
2. **Tillbedjan.** Du kan tilltala din Fader i himmelen, och han finns där och lyssnar. Du kan be om svar, du har förbindelse med Livets herre. Visserligen får du inte allt vad du ber om. *Nej* är också ett bönesvar, som Erland Henriksson flera gånger påminde om. Men varje dag, plågsam eller ej, kan du dela allt det som *kunde* leda till bekymmer med honom redan vet vad du behöver.
3. **Tjänst för andra.** Det står i texten: *hans rike och hans rättfärdighet*. Rättfärdighet är konkret. Den förutsätter av vi ser andra människors verkliga villkor. Han vill att du ska vara en röst för de utsatta i kyrka och samhälle, och synliggöra

orättvisor och förtryck. Han vill att du ska verka för en värld där mat, kläder och husrum inte ska *behöva* vålla bekymmer, oro och lidande. Detta kanske inte verkar så "andligt" men Jesus är konkret. Hur vi löser det här med kläderna och maten kommer på andra plats – det är livet och kroppen som kommer först. Han älskar oss människor och vill att vi ger varann både kärlek och omsorg.

Därför: Gör dig inga bekymmer, fånga varje dag som du får som gåva, och tjäna Herren med glädje! Amen.